YORDAMGA MUHTOJ BO'LGAN BOLALARNI TA'LIM TIZIMIGA JALB ETISHDA OTA ONALAR, OILA VA JAMOATCHILIK BILAN ISHLASH

Rasulova Soxiba Ulug'bekovna
SamDCHTI dotsenti v.b., PhD
Ne'matova Ruhshona Muhammad qizi
SamDCHTI Ingliz tili fakulteti talabasi

Annotation: This article examines the issues of integrating children in need of support into the education system, highlighting the role and importance of parents, family, and the wider community in this process. It also analyzes key aspects of collaboration in the development of inclusive education and provides practical recommendations.

Key words: inclusive education, children with special needs, parents, family, community, collaboration, socialization, education system.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы вовлечения детей, нуждающихся в поддержке, в систему образования, а также освещаются роль и значение родителей, семьи и общественности в данном процессе. Кроме того, анализируются важные аспекты сотрудничества в развитии инклюзивного образования и предлагаются практические рекомендации.

Ключевые слова: инклюзивное образование, дети с особыми потребностями, родители, семья, общественность, сотрудничество, социализация, система образования.

Annotatsiya: mazkur maqolada yordamga muhtoj bo‘lgan bolalarni ta’lim tizimiga jalb etish masalalari, bu jarayonda ota-onalar, oila va jamoatchilikning o‘rni hamda ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, inklyuziv ta’limni rivojlantirishda hamkorlikning muhim jihatlari tahlil qilingan va amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta’lim, alohida ehtiyojli bolalar, ota-onalar, oila, jamoatchilik, hamkorlik, ijtimoiylashuv, ta’lim tizimi.

Kirish

Hozirgi kunda dunyoning ko‘plab davlatlarida inklyuziv ta’lim tizimi jadal rivojlanib bormoqda. Xususan, UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan qabul qilingan hujjatlar inklyuziv ta’limni rivojlantirishning muhim asoslarini belgilab bermoqda. Bu esa har bir davlat zimmasiga alohida ehtiyojga ega bo‘lgan bolalarni qo‘llab-quvvatlash, ularni umumiy ta’lim tizimiga integratsiya qilish va ular uchun mos sharoitlar yaratish majburiyatini yuklaydi.

Yordamga muhtoj bo‘lgan bolalarni ta’lim jarayoniga jalb etish murakkab va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, u nafaqat pedagogik yondashuvni, balki ijtimoiy hamkorlikni ham talab etadi. Bu jarayonda ota-onalar, oila va jamoatchilikning o‘rni beqiyosdir. Chunki bola rivojining dastlabki bosqichi oilada shakllanadi va aynan shu muhit uning keyingi ta’lim faoliyatiga kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Ota-onalarning farzandiga bo‘lgan munosabati, uni qo‘llab-quvvatlashi va rag‘batlantirishi bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi hamda ta’limga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Shu bilan birga, jamoatchilikning inklyuziv ta’limga nisbatan ijobiy qarashlarini shakllantirish ham muhim ahamiyatga ega. Jamiyatda mavjud bo‘lgan stereotiplar va noto‘g‘ri tasavvurlar ko‘pincha yordamga muhtoj bolalarning to‘liq ta’lim olishiga to‘sqinlik qiladi. Shu

sababli, jamoatchilik bilan tizimli ishlash, targ‘ibot va tushuntirish ishlarini olib borish orqali inklyuziv muhitni rivojlantirish zarur.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — yordamga muhtoj bo‘lgan bolalarni ta’lim tizimiga jalb etishda ota-onalar, oila va jamoatchilikning o‘rni va ahamiyatini ilmiy asosda yoritish, ularning o‘zaro hamkorligini kuchaytirish zarurligini asoslab berishdan iboratdir.

Jamoatchilikning inklyuziv ta’limdagi o‘rni nihoyatda muhim bo‘lib, yordamga muhtoj bolalarni ta’lim tizimiga jalb etish jamiyat oldidagi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Bunday bolalar bilan ishlash jarayonida jamoatchilik alohida ahamiyat kasb etadi. Xususan, turli nodavlat notijorat tashkilotlari, xayriya fondlari, maxsus markazlar hamda mahalliy hokimiyat organlari tomonidan amalga oshirilayotgan ishlar ularning ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim rol o‘ynaydi.

Jamoatchilikning asosiy vazifalari qatoriga maxsus ijtimoiy loyihalar va dasturlar orqali yordam ko‘rsatish, maktab va oila o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, bolalarda o‘zaro hurmat va mehr-oqibat tuyg‘ularini shakllantirish kiradi. Shuningdek, ular alohida ehtiyojli bolalar ta’lim olayotgan muassasalarga moddiy va ma’naviy ko‘mak berish, psixologik hamda pedagogik qo‘llab-quvvatlash tizimini yo‘lga qo‘yishda faol ishtirok etadilar.

Jamiyatda yordamga muhtoj bolalarning mavjudligi va ularning boshqa tengdoshlari kabi barkamol shaxs bo‘lib yetishishi uchun mamlakatimizda inklyuziv ta’lim tizimining joriy etilayotgani bejiz emas. Bu jarayonda ota-onalarning tarbiyadagi roli, oilaviy muhitning ta’limga ta’siri hamda jamoatchilikning qo‘llab-quvvatlashi muhim omil hisoblanadi.

Inklyuziv ta’limni rivojlantirishda davlat va nodavlat tashkilotlarining hamkorligi alohida ahamiyatga ega. Maxsus dasturlarni ishlab chiqish, ta’lim resurslarini boyitish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish orqali ta’lim sifati oshiriladi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, inklyuziv ta’lim tizimini to‘g‘ri tashkil etish natijasida alohida ehtiyojli bolalar jamiyatga muvaffaqiyatli moslashadi.

Shu bois, ota-onalar, pedagoglar va jamoatchilik vakillari o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash, inklyuziv ta’lim tamoyillarini keng targ‘ib etish hamda har bir bola uchun teng va sifatli ta’lim sharoitlarini yaratish muhim vazifa bo‘lib qolmoqda.

Ota-onalarning roli va ta’lim tizimiga ta’siri. Ota-onalar yordamga muhtoj bo‘lgan bolalarni ta’lim jarayoniga jalb etishda hal qiluvchi o‘rin tutadi. Ularning farzand ehtiyojlarini to‘g‘ri anglay olishi, unga ruhiy va emotsional jihatdan yordam berishi, maktab hamda o‘qituvchilar bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yishi, shuningdek, mavjud ta’lim imkoniyatlari haqida yetarli ma’lumotga ega bo‘lishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ota-onalar ta’lim jarayonida faol ishtirok etgan taqdirda, bolalarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishi ortadi va o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari sezilarli darajada yaxshilanadi. Shu bois, ota-onalarni qo‘llab-quvvatlash maqsadida maslahat xizmatlarini yo‘lga qo‘yish, psixologik treninglar tashkil etish hamda maxsus metodik qo‘llanmalar yaratish zarur hisoblanadi.

Oila muhitining ta’lim jarayoniga ta’siri. Oila muhiti bolaning aqliy va ijtimoiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Sog‘lom va qo‘llab-quvvatlovchi oilaviy muhit ta’lim jarayonining samaradorligini bir necha yo‘nalishlarda oshiradi. Avvalo, ijtimoiy va emotsional qo‘llab-quvvatlash bolaning o‘ziga ishonchini mustahkamlaydi va uning faolligini rag‘batlantiradi.

Shuningdek, uy sharoitida ta’limiy muhitni shakllantirish, ya’ni kitob o‘qish, turli bilim beruvchi mashg‘ulotlar bilan shug‘ullanish bolada o‘qishga nisbatan qiziqish uyg‘otadi. Bundan

tashqari, maktab va oila o‘rtasidagi yaqin hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ota-onalar va o‘qituvchilar o‘rtasidagi samarali aloqa bolaning ta’limdagi yutuqlarini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kuldosheva, R. K., J. P. Kilichov, and T. Kh Suleymanov. "THE ROLE OF SIGN LANGUAGE IN SOCIETY." *УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА*: 23.
2. Kurbanovna Y. Z. SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE ORGANIZATION OF DISTANCE LEARNING //Innovation: The journal of Social Sciences and Researches. – 2022. – Т. 1. – №. 2. – С. 40-43.
3. Pirnazarova X. A., Eshmuradova H. D. Ingliz tilida ideomalar va tarjimadagi qiyinchiliklar //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 6. – С. 1480-1483.
4. Pirnazarova K. A., Eshmuradova H. D. Theoretical issues of formation of translation competence in the education system of the Republic of Uzbekistan //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 6. – С. 1481-1489.
5. Shaymanova, Nigora, et al. "Exploring the Role of Educational Workshops in Mitigating Environmental Degradation in High-Traffic Wildlife Tourism Zones." *Natural & Engineering Sciences* 10.3 (2025).
6. Sharipova, M. A., & Shukurov, U. B. (2025). CULTURAL SIGNS AND SYMBOLS AS A LINGUISTIC RESOURCE FOR IMPROVING STUDENTS’PHRASEOLOGICAL COMPETENCE. *Ustozlar uchun*, *83*(2), 219-229.
7. Suleymanov, Timur, and Anora Kosimova. "EFFECTIVE WAYS OF TEACHING ENGLISH THROUGH GAMES, PRE-GAME AND POST-GAME ACTIVITIES." *Бюллетень студентов нового Узбекистана* 1.6 (2023): 5-7.
8. Suleymanov, T. K. (2024). THE SYNTACTICAL AND LEXICAL PECULIARITIES OF SENSORICS IN “HAIR” BY W. FAULKNER. *European Journal of Learning on History and Social Sciences*, *1*(4), 93-98.
9. Suleymanov, T. X. "THE POETICS OF SOUTHERN GOTHIC AND ITS SENSORY DIMENSION IN WILLIAM FAULKNER’S WORKS." Multidisciplinary and Multidimensional Journal 5.3 (2026): 115-119.
10. Suleymanov, T. FEATURES OF W. FAULKNER'S STYLE. STREAM OF CONSCIOUSNESS.
11. Suleymanov, T., & Turabaeva, L. USING AI IN ASSESSMENT: OPPORTUNITIES, RISKS, AND PEDAGOGICAL IMPLICATIONS.
12. Yusupova Z. ACADEMIC DIGITAL WRITING SKILLS OF PHILOLOGY STUDENTS: CHALLENGES, ASSESSMENT, AND INSTRUCTIONAL DESIGN //Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit. – 2026. – С. 150-153.
13. Yusupova Z. K. THE PHENOMENON OF PERSONAL SELF-DEVELOPMENT AS A FACTOR OF DISTANCE LEARNING IN A FOREIGN LANGUAGE //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 10. – С. 1274-1285.
14. Yusupova Z. Effectiveness OF Online Resources in Teaching Professional Vocabulary to Philology Students //Maktabgacha va Maktab Ta’limi Jurnali. – С. 675920.
15. Yusupova Z. THE DIGITAL CULTURE AS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL CULTURE. – 2022.

16. Zarina Y. A PEDAGOGICAL MODEL FOR DEVELOPING DIGITAL COMPETENCE OF PHILOLOGY STUDENTS IN HIGHER EDUCATION //Shokh Articles Library. – 2026. – Т. 1. – №. 1.

17. Сулейманов, Т. Х. (2022). Особенности сенсорного восприятия действительности героями У. Фолкнера на примере синтеза визуальных, аудио- и тактильных образов в рассказах «Barn Burning» («Поджигатель») и «A Rose For Emily» («РОЗА ДЛЯ ЭМИЛИ»). Academic Research in Educational Sciences, 3(6), 518–524.

18. Сулейманов, Т. (2026). Репрезентация визуальной модальности: поэтика света, цвета и распада (на материале новелл „Роза для Эмили“ и „Сухой сентябрь“). Зарубежная лингвистика и лингводидактика, 4(2), 57–63. https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol4-iss2-pp57-63

19. Журакулов, Р. Д., & Журакулий, Г. (2023). СЕМАНТИКО-СТРУКТУРНЫЕ ПОЛЯ ФРАЗЕОЛОГИИ УЗБЕКСКИХ НАРОДНЫХ СКАЗОК. *Journal of Intellectual Property and Human Rights*, *2*(11), 80-82.